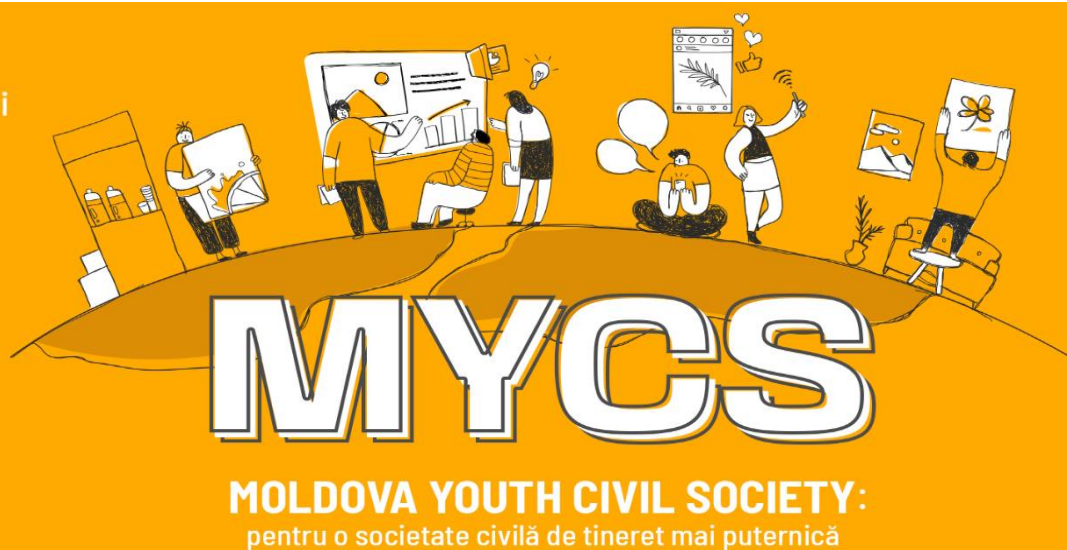

#împreună
#maiputernici
#maibine

Apel unic de propuneri legislative pentru îmbunătățirea situației tinerilor din Moldova

2024

Finanțat de
Uniunea Europeană

Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile

CENTRUL
Parteneriat pentru
Dezvoltare
www.progen.md

Terre des hommes
Sprijin copiilor.

Tinerii constituie a patra parte din populația Republicii Moldova. Numărul populației cu reședință obișnuită la 1 ianuarie 2024 a constituit 2423,3 mii persoane, dintre care 567,7 mii (23,4%) au fost tinerii cu vârsta 14-34 ani (49,0% – bărbați și 51,0% – femei). La începutul anului 2024, în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent, populația cu vârsta de 14-34 ani a scăzut cu 39,4 mii persoane sau cu 6,5%. În ultimii 5 ani (în perioada anilor 2020-2024), numărul populației cu vârsta de 14-19 ani a scăzut cu 1,9 mii persoane sau cu 1,2%. Această dinamică sugerează schimbări semnificative în structura tinerilor, pe de o parte, dar și provocări socio-economice cu care se confruntă aceștia, pe de altă parte. Dificultățile de integrare în procesele de tranziție, provocările psiho-emoționale, migrația ș.a. plasează tinerii într-o situație de vulnerabilitate, care se accentuează în ultimii ani. ¹

Reieșind din cele menționate, în perioada aprilie - iunie 2024, organizațiile de tineret, parte a rețelei MYCS, au efectuat o analiză a situației tinerilor din Republica Moldova și barierele cu care se confruntă aceștia, evidențiind 3 arii de intervenție cele mai provocatoare în prezent: (i) bunăstarea psiho-emoțională; (ii) accesul la orientare vocațională și (iii) accesul la educație sexual reproductivă. În cele ce urmează sunt prezentate o serie de recomandări pentru fiecare domeniu, menite să îmbunătățească situația socio-economică a tinerilor.

BUNĂSTAREA PSIHO-EMOȚIONALĂ

Context

Circa 20% dintre tinerii din RM manifestă o înrăutățire a sănătății psiho-emoționale. Conform OMS, sănătatea psiho-emoțională sau mintală este definită drept bunăstarea care se manifestă în plan emoțional, psihic și social, mai exact este acea stare în care se stabilește un echilibru între individ și mediul său. Tinerii, datorită faptului că sunt în plin proces de transformare în toate aspectele vieții, se confruntă cu o serie de provocări și dificultăți care le pot influența sfera psiho-emoțională. Sănătatea psiho-emoțională a tinerilor necesită o atenție sporită, întrucât de aceasta adesea depinde și calitatea vieții..

Depresia, anxietatea și tulburările de comportament se numără printre principalele afecțiuni în rândul adolescenților. Aproape 10.000 de copii și tineri din Republica Moldova, cu vârsta de până la 18 ani, sunt diagnosticați cu probleme de sănătate mintală și comportament. Conform datelor OMS, jumătate dintre tulburările mintale debutează la vârsta de 14 ani, perioada de formare, iar cele mai des întâlnite probleme de sănătate mintală care se pot manifesta sunt depresia, anxietatea, iritabilitatea, tulburările de comportament alimentar și somn. La nivel global, potrivit Organizației

¹ https://statistica.gov.md/ro/tinerii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61426.html

Mondiale a Sănătății, circa 280 de milioane de oameni sunt diagnosticate în prezent cu depresie, aceasta fiind în top trei al problemelor de sănătate cu care se confruntă adolescenții din toată lumea. Depresia la adolescenți poate fi de lungă durată și poate avea efecte pe scară largă, în formele sale extreme ducând spre suicid. Astfel, suicidul, fiind de cele mai multe ori cauzat de tulburarea depresivă, este a doua cea mai comună cauză de deces pentru persoanele cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani la nivel global.

Singurătatea și stresul sunt stări foarte des întâlnite în rândul tinerilor. Conform unui studiu realizat de UNICEF în 2020, peste 60% dintre tinerii intervievați au raportat niveluri ridicate de stres, una dintre cauze fiind anturajul lor (adulți și tineri care se confruntă cu stres intens). Raportul HBSC din 2020 indică faptul că bunăstarea mintală generală tinde să scadă odată cu vârsta, în special în rândul fetelor fete, care prezintă un risc de rezultate slabe în materie de bunăstare mintală comparativ cu băieții. În perioada pandemică și post pandemică, fetele și femeile tinere au avut de suferit cel mai mult din cauza restricțiilor și consecințele acestora, peste 40% din fete fiind afectate negativ psiho-emoțional.

Nivelul bunăstării psiho-emoționale este influențat de experiențele trăite de către tineri. Conform unui studiu realizat de Magenta Consulting pentru APSCF în anul 2023, 73% dintre elevi au asistat la situații de bullying, cel mai frecvent în sălile de clasă (58%), pe rețelele de socializare (33%), holurile școlii (29%), curtea școlii (25%) și baia școlii (7%). De asemenea, 21% dintre elevi au raportat că sunt subiectul glumelor săptămânal, iar 8% - zilnic. Totodată, în urma interviurii a 500 de copii adolescenți și tineri, Consiliul Consultativ al Copiilor împreună cu Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru Drepturile copilului, a depistat că aproximativ 80% a cazurilor de discriminare vin din partea altor elevi, pe când 40% vin din partea profesorilor. Cel mai grav este faptul că 25% ale victimelor discriminării și bullying-ului, nu se adresează la nimeni. Bullying-ul afectează percepția de sine a tinerilor, poate crea evenimente traumatice, având impact asupra încrederii în propriile capacități și determinând retragerea din activitățile sociale și școlare (absenteism școlar sau abandon școlar). Asemenea experiențe traumatice pot cauza stări generale de anxietate, depresie și izolare socială, fapt ce în ultimă instanță determină un nivel redus al bunăstării psiho-emoționale.

Recomandări

- **Reglementarea activității psihologului prin elaborarea Legii psihologului și a Codului Deontologic al Psihologului.** Cadrul legal trebuie să reprezinte instrucțiuni clare cu privire la exercitarea profesiei, criteriile pe care trebuie să le îndeplinească un specialist, competențele pe care trebuie să le dețină, etc. De asemenea, este necesar ca în cadrul legal să fie instituite și

anumite sancțiuni în cazul în care specialistul încalcă legislația mai sus menționată. Adicional, urmează a fi strict interzisă practicarea profesiei de psiholog fără certificare, fiind necesară instituirea obligației de a deține cel puțin studii licențiate în domeniu.

- **Asigurarea accesului la formare continuă pentru psihologii din toate instituțiile de stat.** Este necesar să fie elaborat un program de formare continuă pentru psihologi, și desfășurat anual, pentru toți specialiștii, indiferent de sectorul în care își practică activitatea (instituții de învățământ, cabinet personal, penitenciare, etc). Domeniul de psihologie este în permanentă dezvoltare, iar specialiștii trebuie să aibă mereu acces la programe de formare continuă în domeniu.
- **Crearea unei platforme publice unde beneficiarii serviciilor psihologice ar putea raporta anonim și confidențial încălcările psihologului.** Această platformă va servi, pe de o parte, drept instrument de monitorizare a activității de psiholog pentru instituțiile de stat, iar pe de altă parte, drept un instrument de raportare. Dezvoltarea unei asemenea platforme este foarte importantă având în vedere faptul că ședințele cu specialistul presupun discuții despre subiecte intime, ceea ce poate împiedica beneficiarul să raporteze un caz de abuz din partea psihologului. O astfel de platformă anonimă poate facilita acest lucru.
- **Asigurarea accesului tuturor la servicii de consiliere și psihoterapie.** În prezent există rețeaua Centrelor Comunitare de Sănătate Mentală, însă serviciile prestate de către acestea sunt axate mai mult pe suport psihiatric, ceea ce face ca tinerii să fie foarte reticenți la accesarea acestora, din cauza prejudecăților și înțelegerii eronate a acestui tip de suport. Prin urmare, este necesar a organiza regulat seminare psihoeducaționale, pentru a combate stereotipurile cu privire la profesia de psiholog și psihiatru și pentru a promova bunele practici ale sănătății mintale. De asemenea, se recomandă să fie create grupuri tematice de suport, cu acces gratuit, pentru a fi oferit sprijin targetat celor care se confruntă cu adicții, doliu, boală, etc.
- **Ajustarea raportului dintre numărul de psihologi școlari și elevi,** conform recomandărilor care indică necesitatea unui psiholog la fiecare 101 elevi. Deși, teoretic, o școală cu 640 de elevi ar trebui să angajeze trei psihologi pentru a asigura un suport adecvat, în practică, multe instituții de învățământ nu-și pot permite să angajeze un număr suficient de specialiști din cauza constrângerilor bugetare și a deficitului de personal calificat. Această situație generează un gol în oferirea de servicii psihologice esențiale, afectând capacitatea școlilor de a răspunde eficient nevoilor psihoemoționale ale elevilor. Pentru a soluționa această problemă, este imperativă atât alocarea de resurse financiare suplimentare, cât și investiția în formarea și atragerea unui număr mai mare de psihologi școlari, astfel încât să fie acoperite cerințele reale ale sistemului

educațional. Aceasta este valabil și pentru școlile profesionale, unde intervenția timpurie și continuă poate preveni probleme viitoare.

- **Implementarea serviciilor de consiliere psihologică și în universități**, unde studenții se confruntă cu provocări semnificative în ceea ce privește sănătatea mintală, gestionarea stresului și dezvoltarea personală. Sprijinirea sănătății mintale a tinerilor adulți este crucială pentru succesul lor academic și pentru o tranziție sănătoasă către piața muncii.
- **Alocarea de fonduri suplimentare din partea guvernului și a partenerilor internaționali** pentru extinderea accesului la servicii de consiliere și psihoterapie. Aceste resurse ar putea acoperi formarea suplimentară a psihologilor, asigurând o intervenție mai calificată și mai cuprinzătoare în sprijinul elevilor și studenților.

ORIENTARE VOCAȚIONALĂ

Context

Rata tinerilor NEET în Republica Moldova este una dintre cele mai înalte în spațiul european. Fiecare al șaptelea tânăr în vârstă de 15-24 ani (13,8%) și aproximativ fiecare a patra persoană în vârstă de 15-29 ani (23,1%) și de 15-34 ani (27,6%) nu a fost cuprinsă nici în procesul de educație (formal sau non-formal), nici în ocupare (*NEET – engleză Not in Education, Employment or Training*). Pentru toate trei grupe de vârstă, valoarea acestui indicator a fost mai înaltă în rândul femeilor în comparație cu bărbații.²

Accesul limitat la servicii de ghidare în carieră este unul dintre factorii care explică dificultatea de integrare socio-economică a tinerilor. t. Conform datelor ANOFM, în anul 2022, 5695 dintre tineri cu vârsta de 16-34 de ani au beneficiat de cursul de ghidare în carieră prestat de către Agenție, constituind aproximativ 50% dintre toți beneficiarii serviciului dat. O treime dintre tinerii din R. Moldova (38%) nu au auzit despre noțiunea de orientare vocațională. La nivel național există mai multe bariere în prestarea serviciilor de orientare vocațională, cum ar fi: (i) lipsa unui regulament-cadru de prestare a acestor servicii, acestea fiind prestate diferit de diverse instituții, cum ar fi ANOFM, Centre de tineret, etc.; (ii) număr limitat de cadre profesioniste ce prestează acest tip de serviciu, fiind, la moment, atribuit profesorilor specializați în alte materii.

Tinerilor cu dizabilități le este dificil să acceseze serviciile de orientare vocațională. Potrivit studiului sociologic "Politici și practici de ghidare în carieră a tinerilor cu dizabilități din Republica Moldova"³

² https://statistica.gov.md/ro/tinerii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61426.html

³ <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2022/01/Study.pdf>

2/3 dintre tinerii cu dizabilități afirmă că accesul la serviciile de ghidare în carieră ale ANOFM/structuri teritoriale le-a fost limitat de o serie de bariere: resurse financiare insuficiente care împiedică deplasarea la oficiile teritoriale (30%), necesitatea achitării cheltuielilor de transport; acces limitat la informații cu privire la disponibilitatea serviciilor (23%); lipsa specialiștilor calificați care să presteze serviciul de ghidare în carieră pentru persoanele cu dizabilități (21%); dificultăți de comunicare pentru persoanele cu dizabilități senzoriale, din cauza lipsei traducătorilor în limbaj mimico-gestual; lipsa de interes a tinerilor cu dizabilități (11%); inaccesibilitate fizică a spațiilor (7%).

Recomandări

- **Elaborarea și aprobarea cadrului normativ privind prestarea serviciilor de orientare vocațională.** Deși există mai multe tehnici și exerciții de orientare vocațională, serviciul în sine este necesar să fie reglementat la nivel național. Acest lucru va asigura calitatea serviciului pe de o parte, dar și trasabilitatea utilității acestuia, pe de altă parte, întrucâtva putea fi monitorizat, iar impactul cuantificat.
- **Extinderea accesului la servicii de orientare vocațională la nivel național.** În prezent, ANOFM și ATOFM sunt instituțiile ce prestează acest serviciu cu o acoperire națională mai largă. Însă, serviciul de orientare vocațională este accesibil doar pentru beneficiarii Agenției. Astfel, tinerii care încă învață, pot accesa aceste servicii la organizațiile și instituțiile alternative, cum ar fi ONG-uri, Centre de tineret, etc., care funcționează în funcție de resursele disponibile și nu pot asigura o continuitate a acestor servicii. Prin urmare, trebuie întreprinse acțiuni de dezvoltare și susținere a serviciului de ghidare vocațională, astfel încât să fie accesibile la câți mai mulți tineri.
- **Dezvoltarea programelor de formare a specialiștilor în ghidarea în carieră.** Pe lângă extinderea infrastructurii de servicii în ghidare în carieră, este indispensabilă dezvoltarea resurselor umane. Astfel, este important să fie dezvoltate și livrate programe de formare a specialiștilor care vor presta aceste servicii, or livrarea necalitativă a acestora poate avea repercusiuni negative asupra tânărului care a beneficiat de ele.
- **Înființarea de fonduri sau programe de granturi dedicate tinerilor** care întâmpină dificultăți financiare în continuarea educației sau în urmarea formărilor profesionale. Aceste resurse ar putea acoperi cheltuielile legate de cursuri, materiale educaționale și costurile de deplasare la locurile de muncă sau stagiile de practică, facilitând accesul egal la educație și formare.
- **Dezvoltarea unei platforme unice** care să ofere resurse complete pentru orientare vocațională, informații actualizate despre profesii, profile ocupaționale, competențe solicitate, sectoarele în

dezvoltare și deficitul forței de muncă. Platforma ar centraliza datele relevante din piața muncii și oferta educațională, facilitând accesul la informații esențiale pentru tineri, educatori și angajatori.

- **Intensificarea colaborării cu angajatorii** din sectoare emergente și strategice pentru dezvoltarea de profile ocupaționale specifice și aliniate la cerințele actuale ale pieței muncii. Prin implementarea de programe de stagii și formare profesională adaptate acestor domenii de viitor, tinerii ar putea dobândi competențele specializate necesare și ar avea oportunități mai bune de integrare rapidă în industrii-cheie care susțin dezvoltarea economică și inovația.

EDUCAȚIA SEXUAL-REPRODUCTIVĂ

Context

Educația sexuală insuficientă reprezintă o problemă semnificativă pentru mulți tineri și adulți, privându-i de informațiile corecte necesare despre contracepție, prevenirea sarcinilor neplanificate și sănătatea sexuală. Absența programelor adecvate de educație sexuală în multe școli și comunități face ca aceste informații să fie prezentate în mod incomplet sau deloc în curriculum, lăsând tinerii nepregătiți să ia decizii informate în privința sănătății lor sexuale. Aceste aspecte subliniază necesitatea urgentă de a implementa educație sexuală comprehensivă pentru a promova sănătatea sexuală. Spre exemplu, un studiu realizat de Guttmacher Institute a evidențiat că în statele unde educația sexuală este obligatorie, rata sarcinilor în rândul adolescentelor a scăzut cu 50% față de statele unde educația sexuală este opțională sau mai limitată (Changes in Adolescents' Receipt of Sex Education).

Lipsa educației sexuale adecvate contribuie semnificativ la ratele ridicate ale infecțiilor cu transmitere sexuală (ITS). Astfel, în Republica Moldova, incidența bolilor cu transmitere sexuală, în special HIV, reprezintă o problemă actuală majoră de sănătate publică. Datele arată o tendință crescătoare semnificativă a cazurilor de HIV în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 15 și 49 de ani în perioada 2008-2022. Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică, cazurile de HIV la 100.000 de locuitori au crescut de la 409 cazuri în 2008 la 599 în 2022. La bărbați, în 2022, s-au înregistrat 357 de cazuri, în creștere față de 218 cazuri în 2008, iar la femei 242 de cazuri, de asemenea o creștere semnificativă față de 191 în 2008. Tendințele sugerează creșterea numărului de cazuri HIV în Republica Moldova în viitor. Studiile arată că educația sexuală comprehensivă poate avea un impact pozitiv semnificativ asupra sănătății tinerilor. Un raport realizat de Centers for Disease Control and Prevention (CDC) în 2012 a evidențiat importanța acestor programe. Raportul "Effectiveness of

Comprehensive Sex Education Programs in Schools" a arătat că programele de educație sexuală, care includ informații detaliate despre prevenirea infecțiilor sexual transmisibile, contracepție și relații sănătoase, pot reduce ratele de infecții sexual transmisibile cu aproximativ 50%, comparativ cu programele care promovează exclusiv abținerea.

Problema sarcinilor neplanificate și avorturilor reprezintă o problemă semnificativă în rândul tinerelor și adolescentelor. Deși în anul 2023, numărul întreruperilor de sarcină la femeile în vârstă de 15-34 ani este în scădere, constituind 4,9 mii de cazuri și fiind cu 38,7% mai puțin față de anul 2019⁴, acestea continuă să afecteze negativ starea de sănătate și starea de bine a organismului fetelor și femeilor, să aibă impact negativ asupra fertilității, stres emoțional, tulburări de anxietate și depresie, izolare socială, etc. Potrivit datelor cercetărilor elaborate, la nivel mondial, reprezentanții OMS au identificat un număr de 54 de avorturi la 1000 de femei cu vârsta cuprinsă între 15 și 40 de ani.

Una dintre cauzele sarcinilor nedorite este accesul limitat la metode contraceptive eficiente, care poate fi restricționat din motive economice, logistice sau culturale. Circa 17% dintre femeile de vârstă reproductivă (15-49 de ani) nu au acces la mijloace de contracepție, deși nu intenționează să rămână însărcinate. Numărul ridicat de avorturi în rândul adolescentelor subliniază accesul limitat la educație sexuală și la servicii de contracepție. Aceste date indică necesitatea unor intervenții urgente și eficiente pentru reducerea incidenței infecțiilor sexual transmisibile și promovarea sănătății sexuale și reproductive în Republica Moldova.

Serviciile de sănătate reproductivă în multe regiuni suferă de deficiențe semnificative, afectând accesul la îngrijire adecvată și contribuind la problemele legate de sarcini neplanificate. Rapoartele recente, inclusiv cel de la Guttmacher Institute, indică faptul că îmbunătățirea calității acestor servicii ar putea reduce cu până la 20% numărul de sarcini neplanificate în țările cu venituri mici și medii. În plus, studii precum cel realizat de Brookings Institution subliniază că femeile din gospodăriile sărace au o probabilitate de cinci ori mai mare să aibă o sarcină neplanificată comparativ cu cele din gospodării mai bogate. Problemele principale includ calitatea scăzută a serviciilor, caracterizată prin lipsa de personal medical calificat, echipamente insuficiente și infrastructură necorespunzătoare. Aceste aspecte sunt adesea însoțite de accesibilitatea redusă, cum ar fi distanțele mari până la clinici, orele limitate de funcționare și timpul lung de așteptare, care descurajează accesul femeilor la servicii esențiale de sănătate reproductivă. În unele comunități, barierele culturale și sociale, inclusiv stigmatizarea contracepției și a avortului, pot împiedica femeile să solicite sau să utilizeze corect aceste servicii. Persoanele vulnerabile, cum ar fi cele din gospodării sărace, sunt expuse în mod special riscurilor asociate, cum ar fi violența sexuală și lipsa accesului la informații și servicii adecvate.

⁴ https://statistica.gov.md/ro/tinerii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61426.html

Îmbunătățirea accesului și calității serviciilor de sănătate reproductive este esențială pentru a contracara aceste probleme și pentru a sprijini sănătatea reproductivă și deciziile informate în materie de planificare familială.

Recomandări

- **Desfășurarea unui studiu detaliat și reprezentativ la nivel național care ar permite evaluarea nevoilor educaționale și a resurselor existente pentru educația sexuală în școli.** Această cercetare va servi drept bază pentru elaborarea programelor naționale și a serviciilor de promovare a educației sexuale la nivel național;
- **Includerea educației sexuale ca obiect obligatoriu în instituțiile de învățământ.** Urmează a fi elaborat și aprobat un curriculum de educație sexuală comprehensivă adaptat fiecărui nivel de școlarizare. De asemenea, este necesar și formarea cadrelor didactice pentru predarea educației sexuale în școli. Educația sexuală este necesară de a fi oferită tuturor de mici copii;
- **Dezvoltarea unui program național pentru îmbunătățirea accesului la contraceptive și servicii medicale pentru sănătatea sexuală.** Programul urmează a fi instituit după efectuarea unei cartări a accesului curent la servicii medicale, contraceptive și identificarea barierelor de acces la acestea, luând în considerare și barierele diferențiate întâmpinate de către diferite grupuri, cum ar fi tinerii cu dizabilități, tinerii social vulnerabili, etc. Este necesar ca programul să includă o acțiune de oferire, pe scară largă a prezervativelor și alte metode de contracepție gratuit pentru diverse grupuri de persoane, cât și la prețuri mai accesibile pentru restul populației;
- **Desfășurarea campaniilor naționale de informare și educare despre importanța utilizării contraceptivelor și a testării regulate pentru identificarea bolilor sexual transmisibile.** Deși ne concentrăm pe tineri, este indispensabil să menționăm că utilizarea contraceptivelor și discuțiile despre bolile sexual transmisibile trebuie purtate cu toată populația adultă. Prin urmare, acțiuni de informare permanente vor stimula persoanele să se adreseze mai des la medic pentru testări regulate, cât și utilizarea permanentă a metodelor de contracepție în cazul actelor sexuale.

DESPRE REȚEAUA MYCS

Rețeaua MYCS a fost înființată în anul 2023, în cadrul proiectului „MYCS: pentru o societate civilă de tineret mai puternică” care este implementat de Fundația Terre des hommes Moldova în parteneriat cu Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), România și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD), Moldova și finanțat de Uniunea Europeană. Proiectul își propune să consolideze capacitățile actorilor civici locali din domeniul tineretului de a presta programe și servicii de participare și capacitate incluzivă și durabilă a tinerilor.

Rețeaua este formată din 12 OSC-uri care activează în domeniul de tineret:

- 1. AO „Asociația de Dezvoltare și Inovație Socială”**
- 2. Asociația de Sprijin a Copiilor cu Handicap Fizic (ASCHF) din Persecina**
- 3. Acceleratorul de Inovație și Antreprenariat „Dreamups”**
- 4. Centrul pentru Dezvoltare Educațională și Comunitară (CDEC)**
- 5. AO „Pharos”**
- 6. Asociația Obștească „Eco-Răzeni”**
- 7. Asociația Obștească „Generația Mea”**
- 8. AO Asociația de Tineret Șansa**
- 9. Rețeaua Națională a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova (RNCLTM)**
- 10. Centrul de Cercetări Științifice în Psihologie**
- 11. Asociația Obștească SUPERLIKE**
- 12. AO CIDP „Anima”**